

Recenze

Ondřej Macek a kol.: **Cesty k lidem. Kapitoly z duchovní péče**, Praha: Karolinum, 2022, 548 stran, ISBN 978-80-246-5351-8

Řekneme-li, že tato kniha zaplňuje výraznou mezeru v české teologické literatuře, rozhodně to nebude pouhá fráze. Vždyť naposledy vyšla srovnatelná publikace v roce 1991. *Pastýřská péče* českého praktického teologa Josefa Smolíka byla až doposud jedinou česky psanou učebnicí, která svým záběrem pokrývala celou oblast duchovní péče, třebaže svým rozsahem nebyla ani poloviční. Mezitím se u nás samozřejmě objevila řada dílčích studií, zaměřených zejména na doprovázení specifických skupin lidí či na kategoriální pastoraci, tedy práci duchovních v necírkevních institucích. Nebylo ovšem k dispozici žádné kompendium, zahrnující pokud možno všechny základní metody i témata tohoto oboru a zachycující také současnou diskusi.

Překlenout tuto mezeru jistě nebylo jednoduché. Editor a spoluautor monografie Ondřej Macek konstatuje, že bylo nutné nejen „nabídnout standardní přehled po oboru duchovní péče“, ale také jej „v českém jazykovém prostředí nově ukotvit“ (s. 19). Nešlo tedy jen o aktuální zpracování již dříve traktované, a tedy v zásadě známé látky, ale o zmapování a zpřístupnění rozsáhlého a členitého odborného terénu, který byl u nás pojednáván jen zlomkovitě a někdy i se značným časovým zpožděním oproti zahraničním trendům. Názvy některých kapitol (např. *Duchovní péče jako porozumění životu v horizontu křesťanské víry*) prozrazují, že se tu rozebírají otázky, které u nás prozatím nebyly ani důkladně otevřeny, natož aby na ně mohly být nalézány odpovědi.

Jistou nesnáz představuje již samotné označení činnosti, kterou kniha reflektuje. Autoři se nakonec rozhodli pro pojem, který sice v českém teologickém diskurzu není neznámý, ale není ani dominující. Dá se říci, že je jakousi střední cestou mezi *pastýřskou péčí*, která možná až příliš asociuje představu faráře/farářky coby duchovního vůdce, pečujícího o svěřené „stádo“ (což je i vzhledem k novozákonnímu nálezu problematické), a *spirituální péči*, která je duchovní péči sice lexikálně a sémanticky velice blízká, avšak je vyhrazena spíše pro „starost o duchovní potřeby (nejčastěji pacientů), jež je konána spíše bez přímé vazby na nějaké náboženské společenství či náboženský systém“ (s. 9).

Podle Macka je duchovní péče „mezilidská existenciální komunikace motivovaná a určovaná křesťanskou vírou“ (s. 17). Tato definice obsahuje hned

několik implicitních vymezení. Předně z ní vyplývá, že pojem *duchovní* se nevztahuje pouze k práci náboženského experta, jako by jedině on byl k takové službě kompetentní. Nejedná se ani o direktivní vedení „pastorovaného“, ale o rozhovor probíhající v perspektivě evangelia, který nemá jasné zadání ani předem stanovený cíl, spíš jen obecný záměr. Jeho obsahem přitom nemusejí být jen náboženská či obecněji spirituální témata. Je potřeba vzít v potaz, že tématům, jako je Bůh, smysl života, vina, odpuštění, konečnost či naděje, se nevyhýbá ani psychoterapie a církve na ně nemá takřkajíc patent. V duchovní péči ovšem do rozhovoru alespoň jeden z účastníků nevstupuje ve světonázorově neutrální pozici, ale (také) jako svědek o Kristu. Rozdíl oproti psychoterapii spočívá také v tom, že podnětem pro tento rozhovor nemusí být nutně nějaká životní krize, kterou je potřeba překonat. Je pravda, že se duchovní péče velice často dotýká různých problémů či konfliktů, avšak rozhodně se na ně neomezuje. Především vytváří bezpečný prostor pro to, aby mohly být prakticky všechny oblasti individuálního lidského života uchopeny a interpretovány z hlediska křesťanské víry.

Kniha vhodně kombinuje dějiny disciplíny (včetně jejího biblického zakotvení) s nástinem současného dění v oboru. Je dobře, že aktuálním otázkám je věnován mnohem větší prostor, zatímco dějinný přehled se omezuje skutečně jen na milníky ve vývoji oboru a klíčové postavy, které jsou relevantní i dnes. Přiměřený je také poměr zastoupení domácích a zahraničních autorů. Díky tomu se podařilo zohlednit specificky česká témata (např. pastorační v Jednotě bratrské) a zároveň mohli přímo promluvit důležití teoretici duchovní péče, převážně ovšem z německé jazykové oblasti. Kompendium tedy není pouze sekundárním referováním o současné odborné diskusi, ale do této diskuse samo vstupuje a poskytuje pohledy na různé aspekty duchovní péče takřkajíc z první ruky. Vystává před námi široká paleta přístupů, teologických východisek, technik vedení rozhovoru a cílových skupin, aniž je některý z důrazů jasně favorizován. Předpokládá se, že praxe duchovní péče si bude počínat eklekticky a přizpůsobovat se konkrétnímu případu a situaci.

Každá kolektivní monografie, zvláště pokud se na ní podílí větší množství autorů (v tomto případě celých 25!), se potýká s obsahovým vymezením jednotlivých kapitol. Také v případě této knihy dochází několikrát k jistému obsahovému překrývání: například pastorační u Martina Luthera je pojednána v přehledové IV. kapitole i v V. kapitole věnované tomuto reformátorovi; duchovní rozhovor je tematizován v kapitolách XVI. i XVII.; na vícero místech jsou představeny metody duchovní péče inspirované psychoterapií atd. To

ovšem nemusíme vnímat jako nedostatek, ale spíš jako žádoucí nasvícení komplexních témat z vícero úhlů.

Příručka vychází v době, kdy jsme v naší zemi – opět poněkud opožděně oproti zemím na západ od nás – svědky velkého zájmu o nejrůznější poradce, kouče a terapeutů. Tito specialisté nabízejí právě to, co bylo po dlouhá staletí doménou církve, tedy orientaci a radu ve složitých životních křižovatkách, doprovázení a útěchu v krizích, posilu a povzbuzení tváří v tvář různým výzvám. Při potížích se zvládáním života vyhledávají lidé obvykle někoho jiného než duchovního. Je to pouze proto, že už představitelům církve nedůvěřují, anebo také proto, že jim církev v jejich existenciálním hledání a tázání neumí nabídnout konkrétní a účinnou pomoc?

Teorie i praxe duchovní péče se pokouší ukázat, že křesťanská tradice dokáže vnášet do životních příběhů specifický prvek, který mimocírkevní péče o duši nabídnout nedokáže. Identifikovat prvek v současné situaci není snadné. Trvalým úkolem je tedy vystihnout jedinečný profil duchovní péče a obhájit ho uprostřed pestré palety sekulárních i spirituálně laděných „cest k lidem“. Právě o to kniha – mimo jiné – usiluje. Jednoznačnou definici duchovní péče, na které by se shodli všichni odborníci, bychom v ní sice hledali marně, ale to vzhledem k pluralitě jejích metod patrně ani nelze očekávat. Podstatné je, že se záměr vyjádřený v úvodu knihy podařilo vrchovatě naplnit. Publikace se nepochybně stane standardní referenční příručkou pro teology i zájemce z jiných oborů, protože systematicky a srozumitelně přibližuje, co všechno duchovní péče obnáší.

Ondřej Kolář